

ARVOSTELUT

Takaisin vanhan koulun perustietoihin ja -taitoihin?

Martin Gripenberg

Maciej Zaremba 2011. Hem till skolan. Stockholm: Natur & Kultur. 142 s.

Viime syksynä sanomalehdet huomioivat taas koulun alkamisen. Tällä kertaa *Ilta-Sanomat* otti esiin järjestyshäiriöt kouluissa ja joidenkin vanhempien kielteisen asenteen opettajia kohtaan. Aina välillä lehdissä tuleekin pyyhkeitä Suomen hyvää arvostelua saamaa koulujärjestelmää ja sen toimijoita kohtaan. Tietysti lehtimiesten tehtävä on katsoa koulumaailmamme kriittisin silmin. Kuinka vakavaa on sitten heidän kritiikkinsä.

Koulujärjestelmämme lähtökohta on tasavertaisten opiskelumahdollisuuksien järjestäminen kaikille asuinpaikasta ja sosiaalisesta taustasta riippumatta. Tämä periaate on ollut vuosikymmenet yhteinen Suomelle ja Ruotsille. Maidemme koulujärjestelmät ovat kuitenkin kehittyneet eri tahtiin, vaikka Suomi onkin monessa asiassa saanut ottaa mallia Ruotsista. Ruotsi on viime vuosina saanut meitä heikompia tuloksia joissakin kansainvälisissä vertailuissa. *Helsingin Sanomissa* julkaistiin viime keväänä pääkirjoituspaikalla uutinen *Dagens Nyheterissä* painetusta hyvin kriittisestä artikkelisarjasta koskien Ruotsin kouluoloja. Viimeksi 11.2.2012 *Aamulehti* kirjoitti: ”Ruotsi yrittää remontoida parjattua koulujärjestelmäänsä”. Uutiset antavat aiheen kysyä, onko Suomi menossa samaan suuntaan?

Artikkelisarjan kirjoittaja Maciej Zaremba on koonnut artikkelit kirjaksi nimeltä *Hem till skolan*. Kirjan hieman omituinen nimi viittaa paluuseen koulumaailmaan, jossa vanhemmat ja oppilaat kunnioittivat opettajia ja koulussa opetettiin perustietoja. Meillä vastaavan puheenvuoron on jo 1998 esittänyt emeritusprofessori Yrjö Ahmavaara kirjassaan *Hyvinvointivaltion tabut – nykykulttuurimme kritiikki*. Zaremba kritisoi erityisesti Ruotsissa yli 20 vuotta sitten tapahtunutta koulun kunnallistamista. Hän ei kuitenkaan tarkemmin selvitä, mitä hän kunnallistamisella tarkoittaa

Zaremban mielestä Ruotsin opettajien ammattijärjestöt suostuivat uudistukseen palkan korotuksia vastaan ja samalla möivät kasvatukselliset periaatteensa. Opettajien professionaalisuus uhrattiin korostamalla soveltuvuutta rekrytointiperusteena. Opettajien asema on tullut aiempaa epävarmemmaksi, kun nykyään pätevimmän sijasta koulu voi valita opettajaksi mielestään sopivimman. Myös opettajan virkasuoja on heikentynyt. Zaremba ottaa esimerkkinä koulun, jossa opettajat vaihtuvat lähes viikoittain. Suomessa vuoden 1999 lakiuudistuksessa OAJ:n edunvalvontaosasto Liisa Sourin johdolla valvoi erityisen tarkasti opettajien kelpoisuusehtojen säilyttämistä, vaikka myönnytyksiä tehtiinkin opettajien oikeudelliseen asemaan. Meillä havitellaan ”valeopettajilta” suojautumiseksi opettajarekisteriä, johon otettaisiin vain kelpoisuusehdot täyttäviä opettajia.

Zaremban kirja herättää sekavia tunteita muun muassa siksi, että hän kyseenalaistaa pal-

jon sellaisia kasvatustieteellisiä näkemyksiä, joiden varaan Suomessakin on rakennettu koulutusta. Hänen kritiikkinsä kohde on Ruotsin opettajankoulutus ja sen suosima pedagoginen linjaus, jonka hän nimeää autoritaariseksi viihtyvyysspedagogiikaksi. Perinteisestä pedagogiikasta on sen myötä tullut uusi vaihtoehtopedagogiikka, jota harrastetaan ainoastaan valikoiduissa kouluissa. Zaremban mielestä matematiikan opettajan on tunnettava matematiikkaa, kielenopettajan kieltään ja musiikinopettajan musiikkia. Oppiainetta hallitsemattomat opettajat saattavat kyllä osata käyttää ryhmätyöpedagogisia menetelmiä tai neuvoa oppilaille tiedon hakemista internetistä. Hän lainaa Tukholman opettajakorkeakoulun didaktiikan lehtori Sten Arevikia, joka työssään on seurannut tuhansia koulutunteja. Arevikin mielestä ainoastaan joka kymmenes niistä vastaa tarkoitustaan. Näillä oppitunneilla on rakenne ja tarkoitus, opettaja hahmottaa oppimisen haasteen, houkuttelee oppilaat kokeilemaan uudenslaisia ajatusmalleja ja osaa ”kutittaa” heidän aivojaan. Muilla tunneilla on vaihtelevan laatuista ryhmätöitä eri muodoissa. Erään lukion rehtori toteaaakin Zaremban kirjassa, että liian monta opiskelijaa epäonnistuu lukiassa, koska pohjatyö on tehty huonosti: lukio ei rehtorin mielestä ole liian vaikea, vaan peruskoulu on liian helppo.

Zaremban mielestä ylioppilaista vain parhaiden tulevaisuus on taattu lääkäreinä, arkkitehteinä tai juristeina, kun suurimmalla osalla on liian huono todistus päästäkseen toivomalleen alalle. Lisäksi luokalle ei jätetä oppilaita, vaan koulun läpäisee lukutaidotonkin ”armovitosilla”. Hän katsoo tällaisen koulujärjestelmän olevan ilkeä, koska se houkuttelee oppilaita käymään koulua väittämällä sen olevan ainoa tie tulevaisuuteen. Mielestäni Suomessakin yhä useampi nuori näkee, ettei koulutus pysty täyttämään lupauksiaan ja jättää sen puolitiehen.

Zaremba haukkuu osittain väärää puuta syyttäessään kunnallistamista Ruotsin koululaitoksen alhaisesta tasosta. Mielestäni todellinen syy on opettajan aseman ja koulutuksen heikentäminen. Tukholman opettajankoulutuslaitoksesta on Suomeen tullut pohjoismaisten sopimusten mukaan tutkinnon suorittaneita opettajia, erityisesti Suomen ruotsinkielisiin kouluihin. Tukholman opettajankoulutuslaitos sulautettiin vuonna 2008 Tukholman yliopistoon tavoitteena kohottaa tutkinnon tasoa. Aikaisemmin oli mahdollista todeta, että naapurimaan kollegojen yleinen koulutustaso ei vastannut suomalaisen opettajan tasoa. Tietysti kulttuuriero oli suuri, mikä näkyi erityisesti opettajien oppilaille asettamissa vaatimuksissa. Zaremban mukaan Ruotsin opettajankoulutuksessa aineenopettajista on tehty pedagogisia yleisohjaajia, jotka opettamisen sijaan järjestävät opetustilanteita sellaisiksi, että oppilaat itse hankkivat tietoa ilman opettajan ohjausta. Ajatuksena on ollut, että tiedon alati muuttuessa ja kasvaessa opettajakaan ei pysty seuraamaan oman alansa kehitystä. Mielestäni aineestaan kiinnostuneet aineenopettajat pystyvät kouluttamattomia opettajia paremmin ohjaamaan oppilaitaan.

Zaremba näkee yhtenä syynä Ruotsin koululaitoksen epäonnistumiseen sen, että koulutyön huomio on siirtynyt opettamisesta kasvattamiseen. Tämä näkemys on mielenkiintoinen, koska Suomen kansakoulun keskeinen tavoite oli kansan kasvattaminen. Uskonnollisilla periaatteilla oli siinä tärkeä rooli. Kasvattamistavoite siirtyi osittain peruskoulujärjestelmäämme. Zaremba sen sijaan haluaa pitää kasvattamisen täysin erillään koulun opettavasta päätehtävästä havaitsematta, että koulutus on aina myös kasvatusta. Näkisin, että tiedot opetettaessa opetetaan samalla myös arvoja ja asenteita.

Zaremballe koulutuspolitiikka näyttäytyy vasemmistolaisena. Poliittisten rintamalinjojen sijasta varsinainen kahtiajako näyttää kuitenkin ilmenevän opettajien ja opetushallinnon välillä. Hänen mielestään Ruotsin opetushallinto ei ymmärrä koulun arkipäivän tilannetta vaan myötäilee yleistä poliittista linjausta, jossa yksinomaan hallinnon rationalisointi ja taloudellisuus määräävät poliittiset päätökset riippumatta kentän erilaisista tarpeista. Eikö-

hän asia ole tuttu Suomestakin?

Journalistina Zaremba tekee tärkeitä huomioita, mutta voidaan epäillä hänen pedagogiikan tuntemustaan. Hän ei näe alan sisäisiä haasteita, joihin muun muassa vaihtoehtopedagogiikalla yritetään etsiä ratkaisuja. Suomen Opetushallituksen linjausten mukaan opettajan pitäisi nykykoulussa pystyä löytämään jokaiselle oppilaalle parhaiten soveltuvat opettamis- ja oppimistavat. Miten tämä käytännössä on mahdollista, kun joissain kunnissa luokan oppilasmäärä ylittää 30 ja tukiresurssit on karsittu minimiin? Tästä johtuu meilläkin usein tunnistettava opetushallinnon ja käytännön opettajan välinen kuilu.

KL Martin Gripenberg on eläkkeellä oleva sivistystoimentarkastaja

Jouni Kiiskisen itsekasvatuskilvoittelu Aleksanteri Ahola-Valon kanssa

Veli-Matti Värri

Jouni Kiiskinen 2011. Visuaalinen tie arvoelämään – Aleksanteri Ahola-Valon itsekasvatuksen menetelmä ja etiikka. Helsinki: Aalto-yliopiston taideteollinen korkeakoulu. 155 s.

Jouni Kiiskisen väitöskirjatutkimus Aleksanteri Ahola-Valon itsekasvatusjärjestelmästä on kunnioitettava suoritus. Aikaisempina Ahola-Valon elämää selvittävinä tutkimuksina on syntynyt kuusi pro gradu -tutkielmaa, joista eniten Kiiskinen hyödyntää Risto Suvannon ja Visa Suonpään töitä. Väitöskirjatasolla Jouni Kiiskisen työ on ensimmäinen. Kiiskisen työstä tekee erityisen vaativan se, että Ahola-Valon kasvatusoppia on vaikeaa edes viitteellisesti ymmärtää ottamatta huomioon hänen elämänsä kokonaisuudessaan. Avainasemassa on Ahola-Valon omintakeinen viisusoppi, evohomologia, jota Ahola-Valo itse piti myös uutena ihmistieteellisenä avauksena. Evohomologiassa on pyrkimys holistiseen maailmankatsomukseen, jossa kaikkien toimien tulisi palvella rationaalisesti ihmisen kasvua hyvyyteen ja viisauteen. Ahola-Valo oli ennen kaikkea kuvataiteilija, mutta taide palveli hänen elämässään sekä hänen omia itsekasvatuspyrkimyksiään että koko ihmiskunnan kasvatusta. Tärkeintä Ahola-Valolle oli hänen kasvatustutkimuksensa sanomansa, joten myös kuvat palvelivat kasvatustarkoituksia. Liioittelematta voi sanoa, että Ahola-Valon koko elämä oli taidetta. Minna Kallion (2005) Juho Holloa tulkinnut väitöskirja *Ajatus kuvasta* on kuvallisuuden pedagogista merkitystä korostaessaan lähin sukulainen Kiiskisen väitöskirjatyölle. Lisäksi on mainittava Kirsti Sivosen (2006) ja Esko Paakkolan (2007) itsekasvatuksen perusteita tutkineet väitöskirjat.

Jouni Kiiskisen peruskysymyksenä on kuvallisuuden ja kasvatuksen suhde. Hän kysyy Ahola-Valon elämäntyö kohteenaan, kuinka kuvalla havainnollistaminen kuuluu kasvatukseen, jonka keskeisimpänä tarkoituksena on ihmisessä olevien mahdollisuuksien herättäminen. Aleksanteri Ahola-Valoa voi luonnehtia laaja-alaiseksi kosmopoliittiseksi persoonaksi, joka oli kehitellyt omintakeisen, yksityiskohtaisen ja pedanttisen itsekasvatuksen menetelmän taksonomioineen. Tästä on tutkimuksessa mainioita autenttisia esimerkkejä. Taiteilijana Ahola-Valo myös kuvallisti, sanallisti ja loi symbolikielen osaksi itsekasvatusprosesse-